

й інтелектуальний потенціал у процесі гуманістично орієнтованої взаємодії в широкому соціально-освітньому середовищі.

Література

1. Засенко В., Колупаєва А. Діти з особливими освітніми потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3(71). С. 20–29.
2. Колупаєва А. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3. С. 7–11.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики : [монографія]. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
4. Малишевська І. А. Гуманістична парадигма інклюзивної освіти. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 3. С. 118–123.
5. Чередніченко С. В., Огієнко М. О. Сучасні підходи до інклюзивної освіти в Україні та за кордоном. *Олімпійській та параолімпійській спорт*. Випуск 2. 2024. С. 80–84.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-9>

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ

Стеблюк Світлана Василівна

*доктор педагогічних наук, доцент кафедри фізичної терапії,
реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Хома Ольга Михайлівна

*кандидат педагогічних наук, доцент
Українсько-угорський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Актуальність проблеми. Сьогодні формування складових професійної компетентності у здобувачів вищої освіти є важливою проблемою для дослідження. Це зумовлено українським

законодавством, розвитком інклюзивного середовища у закладах загальної середньої освіти. Освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти передбачено інтегральну, загальні та фахові компетентності, з-поміж яких виокремлено здатність їх до професійної діяльності у закладі загальної середньої освіти.

Компетентність, відповідно до Закону України «Про освіту», – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [3]. Інклюзивне освітнє середовище формується як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [там же]. Отже, мова йде про здатність педагога до діяльності у закладі загальної середньої освіти в умовах інклюзії. У нашому дослідженні вивчається проблема розвитку інклюзивної компетентності.

Питання формування інклюзивної компетентності педагога стало предметом вивчення О. Нагорної, Т. Кравцової, Т. Руденко. Вченими трактується поняття «інклюзивна компетентність», як складова професійної компетентності і є інтегративною особистісною освітою, яка зумовлює здатність педагогічних працівників системи професійної освіти здійснювати професійні функції в процесі інклюзивного навчання, враховуючи різні освітні потреби вихованців, забезпечуючи включення учнів з ООП до умов для їхнього розвитку та саморозвитку [1, с. 83]. І Кучерак акцентує увагу на формулюванні терміну «інклюзивна освіта», розглядає інклюзивне навчання у закладах професійної освіти: сутність, принципи, переваги [2].

Інклюзивна компетентність є інтегративною характеристикою особистості, що передбачає сукупність знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій та досвіду, необхідних для ефективної взаємодії з особами з особливими освітніми потребами та забезпечення інклюзивного середовища. Вона включає когнітивний, емоційно-ціннісний і діяльнісний компоненти. Когнітивний компонент охоплює знання нормативно-законодавчої бази, принципів інклюзії, особливостей навчання, виховання та розвитку дітей з різними категоріями порушень. Емоційно-ціннісний компонент передбачає емпатію, створення толерантного середовища, усвідомлення цінності кожної особистості. Діяльнісний – спрямований на застосування практичних умінь, навичок планування, організації освітнього процесу для всіх здобувачів освіти, у тому числі з особливими потребами.

Підготовка педагога до роботи в інклюзивному освітньому середовищі є предметом вивчення Н. Софій. Авторкою проаналізовано проблеми, що спостерігаються в інклюзивній освіті, зокрема в підготовці кадрів, охарактеризовано зміст навчально-методичного посібника «Професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному класі» [5].

Низка дослідників акцентує увагу на професіограмі педагога інклюзивного класу як індикатора його готовності до роботи в освітньому середовищі. Її складовими, за дослідженнями Х. Сайко [4, с. 433], є: вміння керувати власними емоціями; емоційна усвідомленість; здатність до емпатії; мотивація до схвалення; демократичний стиль взаємодії з учнями; вміння організувати роботу; емоційність; розвинена інтуїція.

Сучасні нормативно-законодавчі документи зосереджені на підготовці вчителя-асистента, який здатний фахово здійснювати супровід дитини з особливими освітніми потребами. Діють Інклюзивно-ресурсні центри, що разом із батьками та іншими фахівцями спрямовують дитину на здобуття освіти у ЗЗСО за адаптованими чи модифікованими програмами.

Мета – з'ясувати особливості формування інклюзивної компетентності у здобувачів вищої освіти.

Виклад матеріалу. У процесі нашого дослідження розглядається поняття «інклюзивна компетентність», її складових та шляхи формування у закладі вищої освіти. Означеною компетентністю, у першу чергу, оволодіють асистенти вчителя, але й інші здобувачі вищої освіти мають мати сформовані знання, уміння й навички, практичний досвід, цінності. Необхідними умовами якісного інклюзивного навчання у ЗЗСО є: підготовка майбутніх педагогів з новим мисленням, фахівців спеціальної та інклюзивної освіти, створення здорового та безпечного освітнього середовища, забезпечення дітей з особливими освітніми потребами спеціальними засобами корекції.

«Інклюзивна компетентність педагога», на наш погляд, передбачає здатність особистості до професійної діяльності в інклюзивному середовищі, що включає знання індивідуальних особливостей дітей з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічних підходів до діяльності закладів загальної середньої освіти й у якій сформовані морально-етичні цінності. Складовими інклюзивної компетентності вважаємо такі: когнітивно-змістову, ціннісну, мотиваційну, пошуково-дослідницьку, що є у тісному взаємозв'язку. Особливу увагу акцентуємо на когнітивно-змістовому компоненті, що забезпечує фахову підготовку майбутнього педагога до діяльності в інклюзивному середовищі.

В умовах університетської освіти нами фокусується увага на різнопланових підходах до організації лекційних занять, практичної підготовки, самостійної роботи та позааудиторної діяльності. Наприклад, дисципліна «Педагогіка інклюзивної освіти» спрямована на підготовку сучасного фахівця, який здатний до діяльності в інклюзивному середовищі. Урізноманітнюються види лекцій: лекції-дослідження, лекції-інсерт, «гостьові» та інші. Практичні заняття сприяють створенню квазіпрофесійного середовища. Увага зосереджується на пошуково-дослідницькій діяльності здобувача вищої освіти, що включає: участь у науково-практичних конференціях, проєктах, дискусійних платформах, які знаходять своє відображення у кваліфікаційній роботі магістра.

Інклюзивна освіта не залишається поза увагою у процесі викладання методик за предметною спеціальністю. Відтак, дисципліна «Методика історії та громадянської освіти» побудована на сучасній парадигмі навчання, виховання та розвитку школяра, що включає підготовку й розробку конспектів уроку для класів з інклюзивним навчанням в тому числі.

Акцентуємо увагу на корекційній складовій інклюзивної освіти, що включає систему вправ, компетентісно орієнтованих завдань різної складності. Вони спрямовуються на: збагачення активного словника школяра, розвиток зв'язного мовлення, навичок саморегуляції та саморозвитку, компенсаційних способів діяльності. Асистент учителя володіє різними методиками навчання, то важливо у ЗЗСО сформувати моделі співпраці вчителя й асистента вчителя.

Уважаємо, що тільки цілеспрямована комплексна підготовка майбутнього педагога в умовах університету здатна сформувати конкурентоздатного фахівця. Сьогодні ЗВО фокусують свою увагу на інноваціях в системі освіти, європейських підходах до її змісту.

Отже, нами тезисно окреслено підходи до формування інклюзивної компетентності у здобувачів вищої освіти в умовах університету.

Література

1. Нагорна О. В., Кравцова Т. О., Руденко Т. В. Формування інклюзивної компетентності майбутнього педагога. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 59. 2023. С. 82–85.

2. Кучерак І. В. Інклюзивне навчання у закладах професійної освіти : навчально-методичний посібник. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2022. 70 с.

3. Про освіту. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Сайко Х. Я. Професіограма корекційного педагога. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка. Київ : Видавництво «Фенікс», 2013. Вип. 16. Т. XII : Психологія творчості. С. 427–434

5. Софій Н. З. Підготовка педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2016. Вип. 11. С. 170–175.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-10>

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОМПЛЕКС ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

Таранченко Оксана Миколаївна

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,

головний науковий співробітник

відділу освіти дітей із сенсорними порушеннями

Інститут спеціальної педагогіки та психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

м. Київ, Україна

Організація якісного навчання та супроводу дітей з ООП має відбуватися із застосуванням кейсу ефективних технологій, які забезпечують продуктивний діалог і злагоджені дії всіх учасників освітнього процесу, а також враховують специфіку особливих потреб учнів. Позаяк на певному етапі освітніх трансформацій в Україні було обрано шлях розвитку дуальної системи освіти, логічним бачиться використання єдиного *цілісного методичного інструментарію*, зі спільними підходами, що забезпечує безумовну доступність, ефективність та якість навчання і супроводу осіб з особливими потребами в усіх закладах освіти країни. За результатами тривалих досліджень ми згрупували цей методичний інструментарій у кілька взаємопов'язаних, взаємопроникних технологічних комплексів: *технології соціокультурного перетворення; технології менеджменту системи освіти/управлінські технології; технології співпраці/взаємодії; технології супроводу/сервісної підтримки; технології асистування/тьюторської підтримки; технології викладання/навчання*. Така кластерна дефрагментація обумовлена тим, що